

Mitigatie, compensatie en saldering in het omgevingsrecht

PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van de graad van doctor
aan de Radboud Universiteit Nijmegen
op gezag van de rector magnificus,
volgens besluit van het college van decanen
in het openbaar te verdedigen op woensdag 6 juli 2016
om 16.30 uur precies

door

Ralph Harry Wilhelmina Frins

geboren op 24 augustus 1985
te Kerkrade

Promotor:

Prof. mr. A.G.A. Nijmeijer

Manuscriptcommissie:

Prof. mr. R.J.N. Schlössels

Prof. dr. Ch.W. Backes (Universiteit Utrecht)

Prof. mr. P.J.J. van Buuren (Universiteit Utrecht)

Prof. mr. R. Uylenburg (Universiteit van Amsterdam)

Mr. dr. M.A.A. Soppe (Universiteit Utrecht)

Voorwoord

Tijdens een van de laatste scriptiebesprekingen met Tonny Nijmeijer kreeg ik de vraag voorgelegd wat ik wilde gaan doen na mijn afstuderen. Hoewel ik al wel geïnteresseerd was in een functie als promovendus, had ik niet het lef om dit ter sprake te brengen. Een aantal dagen later had ik voldoende moed verzameld en sneed ik het thema alsnog aan. Tonny's reactie was - zoals gewoonlijk - glashelder: *'Dan moet ik eerst nadenken of jij daar wel geschikt voor bent'*. Niet veel later bleek hij hiervan te zijn overtuigd en was alleen de financiering nog een punt van aandacht. Toevallig had de provincie Gelderland hem kort daarvoor gevraagd of hij een geschikte duale student wist. Zo ontstond de idee van een combifunctie en kon ik beginnen aan dit promotieonderzoek. Tonny: ontzettend veel dank voor het vertrouwen dat je in me hebt gesteld, de verschillende mogelijkheden die je me gedurende de rit hebt geboden om mezelf te profileren en bovenal heel veel dank voor de fantastische begeleiding!

Aan de zijde van de provincie Gelderland stonden Gerard Slag, Theo Streppel en Annemiek van Dalen aan de wieg van mijn combifunctie. Ook hen ben ik zeer erkentelijk. Een bijzonder woord van dank aan Annemiek. Jij was niet alleen een ontzettend fijne kamergenote, maar vooral een goede mentor. Jij hebt mij optimaal laten profiteren van jouw jarenlange ervaring bij de provincie en me steeds gestimuleerd om mijn bekendheid binnen de provincie te vergroten. Daarnaast was jij een geweldig klankbord. Zowel op juridisch als op persoonlijk vlak.

Ook mijn oud-collega's van de sectie Bestuursrecht dank ik voor de fijne samenwerking. Een aantal wil ik op deze plek in het bijzonder bedanken. Om te beginnen Leon Timmermans. Ondanks jouw overvolle agenda kon ik altijd bij je terecht om te sparren, niet alleen over algemeen bestuursrechtelijke thema's, maar ook over omgevingsrechtelijke en andersoortige thema's. Dank ook voor het ter beschikking stellen van de benodigde kastruimte toen ik mijn eigen kantoor moest ontruimen, maar de laatste puntjes nog moesten worden gezet! Bünyamin Kaya dank ik voor de gezellige tijd gedurende ons kamergenootschap alsmede tijdens de vele 'koffierondes' die wij dagelijks maakten. In dit verband dienen ook de 'oud-gedienden' Sander Kole en Dirk Sanderink te worden genoemd. Verder dank ik Sander voor alle interessante discussies over onze gedeelde passie, het Natuurbeschermingsrecht. Dirk dank ik in het bijzonder voor het controleren van Engelse schrijfsels van mijn hand.

Mijn huidige collega's van de PMC Omgevingsrecht en vergunningen, zowel in Deventer als in Breda, dank ik eveneens. In het bijzonder mijn groepsgenoten Pieter Anne Faber, Thomas Peelen en Irene Heeringa. Het is een plezier om met jullie samen te werken aan de vele mooie projecten waar Witteveen+Bos bij betrokken is! Daarnaast bedank ik PMC-leider René Jansen voor de ruimte die ik heb gekregen om dit boek af te ronden.

De leden van de manuscriptcommissie - prof. mr. R.J.N. Schlössels, prof. dr. Ch.W. Backes, prof. mr. P.J.J. van Buuren, prof. mr. R. Uylenburg en mr. dr.

VOORWOORD

M.A.A. Soppe - bedank ik voor de tijd en de moeite die zij hebben genomen om het manuscript te lezen en voor hun nuttige commentaar. Een bijzonder woord van dank aan Marcel Soppe. Gedurende de rit heb jij regelmatig je licht laten schijnen over concept-publicaties en mij in dat verband waardevolle suggesties aan de hand gedaan. Ondanks je drukke praktijk maakte je daar altijd - desnoods 's nachts - tijd voor vrij. Veel dank daarvoor!

Dank ook aan Rob Kluitenbergh van het Instituut voor Bouwrecht voor het aanbod om mijn proefschrift te laten verschijnen in de reeks Bouwrecht Monografieën.

Bram Wouterse, Jeroen Reijnaerts, Peter de Haan, Waldo Gadellaa en Sander Vermeulen ben ik zeer dankbaar voor de jarenlange vriendschap. De afgelopen jaren heb ik te vaak mijn proefschrift als excuus moeten gebruiken als het plan werd opgevat om een weekendje te gaan wandelen of andere leuke dingen te gaan doen. De keren dat we elkaar wel zagen waren over het algemeen echter onvergetelijk! Ik hoop van harte dat onze vriendschap nog jaren voortduurt en dat we erin slagen om elkaar in de toekomst op regelmatigere basis te zien.

Alvorens ik mij tot mijn familie wend in de taal die ik gewoon ben met hen te spreken, zij vermeld dat het onderzoek is afgesloten op 1 januari 2016. Met ontwikkelingen van na die datum is slechts incidenteel rekening gehouden.

Mam en Jean: uur hat mich ummer gesjteunt op versjeie wieës, vuural durch mich anger dinger wie dit book zoeveul meugelik oet hings te neume. Doadurch koos ich miene gank goa en d'r vuur zurge dat dit book oeteindelik veadig koam. Veul dank en ich hoop dat vuur nog joare same zint!

Leeve pap, leider kunt dit book vuur dich te laat. Ich hoop daste doaboave nog get d'r va mit kries en daste sjtols bis. Oane alles wat ich va dich han mit gekriege hou ich dit noets gesjaf. Danke vuur alles en dit book is vuural vuur dich!

Inhoudsopgave

Voorwoord	v
Afkortingen	xvii
1. Inleiding	1
1.1 Aanleiding voor het onderzoek	1
1.2 Verkenning van de termen mitigatie, compensatie en saldering	1
1.3 Doelen en opzet van het onderzoek	2
1.4 Afbakening van het onderzoek	3
1.5 Probleemstelling en onderzoeksvragen	4
1.5.1 Probleemstelling	4
1.5.2 Onderzoeksvragen	5
1.6 Opbouw van dit boek	5
1.7 Onderzoeksmethoden en verantwoording	7
Deel I: Wettelijk kader	
2. Natura 2000	13
2.1 Inleiding	13
2.2 Artikel 6, leden 1 en 2 Hrl	14
2.2.1 Artikel 6, lid 1 Hrl en artikel 19a Nbw 1998	14
2.2.2 Artikel 6, lid 2 Hrl en artikel 19c Nbw 1998	15
2.3 Artikel 6, lid 3 Hrl	16
2.3.1 De termen plan en project	17
2.3.1.1 Project	17
2.3.1.2 Plan	19
2.3.1.3 Externe werking en cumulatieve effecten	20
2.3.2 Mogelijk significante gevolgen	22
2.3.2.1 Getalsmatige grens voor soorten	23
2.3.3 Aantasting van de natuurlijke kenmerken	26
2.3.4 Mitigerende maatregelen	29
2.3.4.1 Mitigerende maatregelen en de voortoets	30
2.3.5 Implementatie artikel 6, lid 3 Hrl	32
2.3.5.1 Vergunningplicht	32
2.3.5.2 Passende beoordeling	33
2.3.5.3 Wet natuurbescherming	34
2.3.5.4 Wet algemene bepalingen omgevingsrecht	35
2.4 Artikel 6, lid 4 Hrl	35
2.4.1 Alternatieve oplossingen	36
2.4.1.1 De jurisprudentie van de ABRvS	38
2.4.2 Dwingende redenen van groot openbaar belang	40
2.4.2.1 De jurisprudentie van het HvJ EU	43

2.4.2.2	Menselijke gezondheid, openbare veiligheid of voor het milieu wezenlijk gunstige effecten	45
2.4.3	Compenserende maatregelen	46
2.4.3.1	Fysieke compensatie en tijdigheid	47
2.4.3.2	Compensatielocatie	48
2.4.4	Implementatie artikel 6, lid 4 Hrl	50
2.4.4.1	Wet natuurbescherming	51
2.5	Het onderscheid tussen mitigatie en compensatie	52
2.5.1	De visie van de Europese Commissie met betrekking tot mitigatie en compensatie	53
2.5.1.1	Functioneel verbonden	53
2.5.1.2	De kenmerken van een mitigerende maatregel	55
2.5.2	Jurisprudentie met betrekking tot mitigatie en compensatie voor het arrest Briels	55
2.5.2.1	Gaswinning Waddenzee	56
2.5.2.2	IJburg II	56
2.5.2.3	Kolencentrale Eemshaven	57
2.5.2.4	Windparken Noordoostpolder	58
2.5.2.5	Analyse jurisprudentie voor het arrest Briels	59
2.5.3	De A2-procedure	61
2.5.3.1	Uitspraak Tracébesluit A2 Den Bosch-Eindhoven	61
2.5.3.2	De Conclusie van Advocaat-Generaal Sharpston	62
2.5.3.3	Het arrest Briels van het HvJ EU	63
2.5.3.4	De kern van het arrest Briels	64
2.5.3.5	De jurisprudentie van de ABRvS na het arrest Briels	65
2.5.4	Het wezenlijke verschil tussen mitigatie en compensatie	71
2.6	Handhaving	72
2.6.1	Bestuursrechtelijke handhaving	72
2.6.2	Intrekking of wijziging van de vergunning	73
2.6.2.1	Wet natuurbescherming	74
2.6.3	Strafrechtelijke handhaving	74
2.7	Bevindingen	75
3.	Ecologische Hoofdstructuur	77
3.1	Inleiding	77
3.2	De EHS en het compensatiebeginsel	77
3.2.1	Natuurbeleidsplan	77
3.2.2	Structuurschema Groene Ruimte	79
3.3	Nota Ruimte	81
3.3.1	Eisen met betrekking tot mitigatie en compensatie	82
3.3.1.1	Algemene eisen met betrekking tot mitigatie en compensatie	83
3.3.1.2	Eisen met betrekking tot de wijze waarop en de locatie waar compensatie plaatsvindt	84
3.3.1.3	Eisen met betrekking tot compensatie van tijdelijk kwaliteitsverlies	87
3.3.1.4	Borging van mitigatie en compensatie	87

3.3.2	EHS-saldobenadering	88
3.3.2.1	Jurisprudentie met betrekking tot de EHS-saldobenadering	90
3.4	Het huidige EHS-regime	91
3.4.1	Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte en Natuurpact	91
3.4.2	Besluit algemene regels ruimtelijke ordening	91
3.4.2.1	Saldobenadering	92
3.4.2.2	‘Nee, tenzij’-regime	95
3.4.3	Provinciale ruimtelijke verordeningen nader beschouwd	97
3.4.3.1	Omgevingsverordening Overijssel	97
3.4.3.2	Omgevingsverordening Gelderland	99
3.4.3.3	De positieve en negatieve punten van de Omgevingsverordeningen Overijssel en Gelderland	101
3.5	Ecologische Hoofdstructuur versus Natura 2000	103
3.5.1	Wezenlijke kenmerken en waarden	103
3.5.2	Groot openbaar belang	103
3.5.3	Alternatieve oplossingen	105
3.5.4	Compensatie en mitigatie	106
3.5.5	Saldobenadering	107
3.5.6	Herbegrans EHS	108
3.6	Wet natuurbescherming in relatie tot de EHS	109
3.7	Handhaving	109
3.8	Bevindingen	110
4.	Luchtkwaliteit	113
4.1	Inleiding	113
4.2	Kaderrichtlijn luchtkwaliteit	114
4.2.1	Derogatie van de grenswaarden	115
4.2.2	Overschrijding van de grenswaarden	116
4.3	Titel 5.2 Wet milieubeheer	116
4.3.1	Artikel 5.16 Wet milieubeheer	117
4.3.1.1	Geen overschrijding van de grenswaarden	118
4.3.1.2	Niet in betekenende mate bijdragen	119
4.3.1.3	Onlosmakelijk samenhangende maatregelen	120
4.4	Saldobenadering	120
4.4.1	Het onderscheid tussen projectsaldering in enge en in ruime zin	121
4.4.1.1	Geen toename van de concentratie	121
4.4.1.2	Samenhangende maatregelen	122
4.4.1.3	Beperkte toename van de concentratie	125
4.4.2	Eisen met betrekking tot projectsaldering in ruime zin	127
4.4.2.1	Artikel 5.16, lid 5 Wet milieubeheer	127
4.4.2.2	Regeling projectsaldering luchtkwaliteit 2007	129
4.5	Het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit	131
4.5.1	Algemeen	131
4.5.2	Generieke en locatiespecifieke maatregelen	132
4.5.2.1	Nationale generieke maatregelen	133

INHOUDSOPGAVE

4.5.2.2	Nationale locatiespecifieke maatregelen	134
4.5.2.3	Regionale maatregelen	134
4.5.2.4	Uitvoeringsplicht maatregelen	135
4.5.3	Monitoring	136
4.5.4	Jurisprudentie met betrekking tot het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit	137
4.5.5	Jurisprudentie met betrekking tot luchtkwaliteitsplannen	140
4.6	Bevindingen	141
5.	Stikstofdepositie	145
5.1	Inleiding	145
5.2	Het Programma Aanpak Stikstof	146
5.2.1	De origine van het Programma Aanpak Stikstof	146
5.2.2	Het Programma Aanpak Stikstof	147
5.2.3	Brongerichte maatregelen	148
5.2.3.1	Besluit emissiearme huisvesting	148
5.2.3.2	Besluit gebruik meststoffen	151
5.2.3.3	Vrijwillige maatregelen	151
5.2.3.4	Effectiviteit brongerichte maatregelen	152
5.2.4	Herstelmaatregelen	152
5.2.5	Depositieruimte	153
5.2.5.1	Depositieruimte	154
5.2.5.2	Ontwikkelingsruimte	157
5.3	Gebiedsanalyses en herstelmaatregelen nader beschouwd	164
5.3.1	Standpunten met betrekking tot de juridische kwalificatie van herstelmaatregelen	165
5.3.1.1	Parlementaire geschiedenis	165
5.3.1.2	Advies Afdeling Advisering van de Raad van State over concept-PAS	165
5.3.1.3	Advies Backes, Van Dobben & Poortinga aan Tweede Kamer	166
5.3.2	Gebiedsanalyses nader beschouwd	167
5.3.2.1	Gebiedsanalyse De Bruuk	167
5.3.2.2	Gebiedsanalyse Eilandspolder	168
5.3.2.3	Gebiedsanalyse Deurnsche Peel & Mariapeel en Grootte Peel	170
5.3.3	Instandhoudings-, passende, mitigerende of compenserende maatregelen?	172
5.4	Monitoring en bijsturing	177
5.4.1	Monitoring en evaluatie	177
5.4.2	Bijsturing	178
5.5	Overeenkomsten en verschillen tussen NSL en PAS	179
5.6	Saldering	182
5.6.1	Algemeen	182
5.6.2	Saldering onder het PAS	183
5.6.2.1	Artikel 19km, lid 3 Nbw 1998	183
5.6.2.2	Artikel 19kd Nbw 1998	185

5.6.2.3	Artikel 19kr Nbw 1998	187
5.6.3	Jurisprudentie met betrekking tot saldering	191
5.6.3.1	Externe saldering	191
5.7	Wet natuurbescherming	193
5.8	Bevindingen	193
6.	Legaliteit	197
6.1	Inleiding	197
6.2	Het legaliteitsbeginsel	198
6.2.1	Voorschriften door straffen te handhaven	198
6.2.2	Ingrijpend overheidsoptreden	198
6.2.2.1	Methadonbrief	199
6.2.2.2	Fluoridering	199
6.2.3	Meningen in de literatuur	200
6.2.4	Omschrijving van het legaliteitsbeginsel	202
6.3	Eisen aan de wettelijke grondslag	203
6.3.1	Grondslag in wet in formele zin en uitwerking in lagere regelgeving	203
6.3.2	Specifieke wettelijke grondslag	205
6.4	Analyse van de mitigatie-, compensatie- en salderingsplichten	206
6.4.1	Natura 2000	206
6.4.1.1	De vergunningplicht van artikel 19d Nbw 1998	207
6.4.1.2	De verplichting een passende beoordeling op te stellen en te mitigeren	207
6.4.1.3	De verplichting compenserende maatregelen te treffen	210
6.4.1.4	Wet natuurbescherming	211
6.4.2	Ecologische Hoofdstructuur	212
6.4.3	Luchtkwaliteit	214
6.4.3.1	Projectsaldering in enge en in ruime zin	214
6.4.3.2	Voorwaarden met betrekking tot projectsaldering in ruime zin	215
6.4.3.3	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit	216
6.4.4	Stikstofdepositie	217
6.4.4.1	Programmatische Aanpak Stikstof	217
6.4.4.2	Saldering	219
6.5	Bevindingen	220
7.	Tussenbalans	221
7.1	Inleiding	221
7.2	De verschillende eisen met betrekking tot mitigatie, compensatie en saldering	221
7.2.1	Natura 2000	221
7.2.2	EHS	222
7.2.3	Luchtkwaliteit	223
7.2.4	Stikstof	224
7.3	Balans: mitigatie en compensatie	225

Deel II: Praktijk

8.	Praktijk	229
8.1	Inleiding	229
8.2	Onderzoeken met betrekking tot de uitvoering van mitigatie, compensatie en saldering in de praktijk	230
8.3	Analyse praktijkcasus	233
8.3.1	Stadsbrug Nijmegen	233
8.3.1.1	Omschrijving project en projectlocatie	233
8.3.1.2	Gevolgen voor Natura 2000	234
8.3.1.3	Gevolgen voor de EHS	236
8.3.1.4	Totale effecten en compensatieopgave	237
8.3.1.5	Effecten realisatiefase en mitigerende maatregelen	237
8.3.1.6	ADC-toets	238
8.3.1.7	Realisatie Stadsbrug	242
8.3.1.8	Borging mitigatie en compensatie	243
8.3.1.9	Monitoring en evaluatie	247
8.3.1.10	Bevindingen	247
8.3.2	Golfbaan Bokhorst	247
8.3.2.1	Omschrijving project en projectlocatie	247
8.3.2.2	Gevolgen voor de EHS	248
8.3.2.3	Compensatieopgave	251
8.3.2.4	Borging natuurontwikkeling golfbaan en compensatie	252
8.3.2.5	Monitoring en evaluatie	255
8.3.2.6	Bevindingen	256
8.3.3	Uitbreiding jachthaven Hattem	256
8.3.3.1	Omschrijving project en projectlocatie	256
8.3.3.2	Gevolgen voor Natura 2000	257
8.3.3.3	Gevolgen voor de EHS	262
8.3.3.4	Compensatieopgave	264
8.3.3.5	Realisatie uitbreiding jachthaven, beheermaatregelen en financiële compensatie	267
8.3.3.6	Monitoring en evaluatie	269
8.3.3.7	Bevindingen	269
8.3.4	Zuiderzeehaven Kampen	270
8.3.4.1	Omschrijving project en projectlocatie	270
8.3.4.2	Gevolgen voor Natura 2000	271
8.3.4.3	ADC-toets	274
8.3.4.4	Gevolgen voor de EHS	275
8.3.4.5	Compensatieopgave	277
8.3.4.6	Borging mitigatie en compensatie	277
8.3.4.7	Monitoring en evaluatie	279
8.3.4.8	Bevindingen	280
8.3.5	Combiplan Nijverdal	281
8.3.5.1	Omschrijving project en projectlocatie	281

8.3.5.2	Gevolgen voor de EHS	282
8.3.5.3	Totale mitigatie- en compensatieopgave	285
8.3.5.4	Alternatieven en reden van groot openbaar belang	286
8.3.5.5	Borging mitigatie en compensatie	287
8.3.5.6	Realisatie mitigatie en compensatie	288
8.3.5.7	Bestemming	289
8.3.5.8	Monitoring en evaluatie	289
8.3.5.9	Bevindingen	290
8.3.6	Zomerbedverlaging Beneden-IJssel	290
8.3.6.1	Omschrijving project en projectlocatie	290
8.3.6.2	Gevolgen voor Natura 2000	291
8.3.6.3	Mitigatie of compensatie?	296
8.3.6.4	Gevolgen voor de EHS	299
8.3.6.5	Borging uiterwaardmaatregelen	301
8.3.6.6	Bestemming	303
8.3.6.7	Borging beheer	303
8.3.6.8	Monitoring en evaluatie	303
8.3.6.9	Realisatie	304
8.3.6.10	Bevindingen	304
8.4	Synthese	305

Deel III: Frankrijk

9.	Frankrijk	309
9.1	Inleiding	309
9.2	Milieueffectrapportage	310
9.2.1	Projecten	310
9.2.2	Mesures destinées à éviter, réduire et, lorsque cela est possible, compenser	312
9.2.3	Plannen	318
9.3	Natura 2000	321
9.3.1	Implementatieproces	321
9.3.2	Huidige implementatie artikel 6, lid 3 Hrl	323
9.3.2.1	Nationale lijst	325
9.3.2.2	Correcte implementatie?	327
9.3.3	Huidige implementatie artikel 6, lid 4 Hrl	329
9.3.3.1	Correcte implementatie?	330
9.3.3.2	Passende beoordelingsdossier	331
9.3.4	Jurisprudentie over mitigatie en compensatie	332
9.4	Trame verte et bleue	335
9.4.1	Doorwerking	338
9.5	De uitvoering van mitigatie- en compensatieplichten in de Franse praktijk	341
9.5.1	Onderzoeken met betrekking tot mitigatie en compensatie in de praktijk	341

9.5.1.1	Natura 2000 casus	344
9.5.1.2	Étude d’impact casus	349
9.5.2	Tussenconclusie	353
9.6	Interventiemogelijkheden bij niet-naleving van mitigatie- en compensatieplichten	353
9.6.1	Beroep bij de bestuursrechter tegen een toestemmingsbesluit	354
9.6.1.1	Beroep tegen een toestemmingsbesluit in het kader van MER en Natura 2000	356
9.6.2	Mogelijkheid voor het bevoegd gezag om de aan een toestemming verbonden voorschriften te wijzigen	357
9.6.3	Interventiemogelijkheden indien de aan een toestemmingsbesluit verbonden voorschriften niet worden nageleefd	359
9.6.3.1	Verzoek door derde en rechtsgang	361
9.6.4	Sancties	363
9.6.4.1	Étude d’impact	363
9.6.4.2	Natura 2000	363
9.6.4.3	Étude d’impact én Natura 2000	364
9.7	Bevindingen	365

Deel IV: Oplossingsrichtingen

10.	Oplossingsrichtingen	371
10.1	Inleiding	371
10.2	Voorwaardelijke verplichting	371
10.2.1	Bestemmingsplan en toelatingsplanologie	371
10.2.2	Uitspraken Bedrijvenpark Linderveld en Bangert & Oosterpolder	373
10.2.3	Reikwijdte voorwaardelijke verplichting	374
10.2.3.1	Ruimtelijk relevant	374
10.2.3.2	Noodzakelijk	376
10.2.3.3	Niet reeds anderszins verzekerd	377
10.2.3.4	Doorkruist borging via een overeenkomst het publiekrechtelijke spoor?	389
10.2.4	Bevindingen	399
10.3	Habitatbanking	400
10.3.1	Inleiding	400
10.3.2	De voordelen en risico’s van habitatbanking	401
10.3.3	Habitatbanking in de praktijk	403
10.3.3.1	Habitatbanking in Duitsland	403
10.3.3.2	Habitatbanking in Frankrijk	409
10.3.4	Habitatbanking in het licht van artikel 6 Habitatrictlijn	412
10.3.4.1	Standpunt Europese Commissie	412
10.3.4.2	Habitatbanking in relatie tot artikel 6, lid 4 Habitatrictlijn	412
10.3.4.3	Habitatbanking in relatie tot artikel 6, lid 1 Habitatrictlijn	415
10.3.5	Bevindingen	417

Deel V: Conclusies en aanbevelingen

11. Conclusies en aanbevelingen	421
11.1 Inleiding	421
11.2 Beantwoording van de onderzoeksvragen	421
11.2.1 Onderzoeksvraag 1	421
11.2.2 Onderzoeksvraag 2	424
11.2.3 Onderzoeksvraag 3	427
11.2.4 Onderzoeksvraag 4	430
11.2.5 Onderzoeksvraag 5	432
11.2.6 Onderzoeksvraag 6	434
11.2.7 Onderzoeksvraag 7	435
11.2.8 Onderzoeksvraag 8	436
11.2.9 Onderzoeksvraag 9	438
11.2.10 Onderzoeksvraag 10	440
11.3 Slotbeschouwing en vooruitblik	442
Samenvatting	445
Summary	455
Bibliografie	465
Jurisprudentie	489
Curriculum vitae	499

Afkortingen

<i>AA</i>	Ars Aequi
<i>AB</i>	Administratiefrechtelijke Beslissingen
ABRvS	Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State
ABRvS (B)	Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van België
ADC	Alternatieven, Dwingende redenen van groot openbaar belang, Compensatie
Afdeling	Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State
Afdeling Advisering	Afdeling Advisering van de Raad van State
<i>Agr.r.</i>	Tijdschrift voor Agrarisch Recht
<i>AJDA</i>	Actualité Juridique Droit Administratif
amvb	algemene maatregel van bestuur
Ar	aanwijzingen voor de regelgeving
Awb	Algemene wet bestuursrecht
Barro	Besluit algemene regels ruimtelijke ordening
BauGB	Baugesetzbuch
Besluit huisvesting	Besluit ammoniakemissie huisvesting veehouderij
Besluit m.e.r.	Besluit milieueffectrapportage
Besluit NIBM	Besluit niet in betekenende mate bijdragen (luchtkwaliteitseisen)
Besluit PAS	Besluit grenswaarden programmatische aanpak stikstof
BKompV	Bundeskompensationsverordnung
Blk	Besluit luchtkwaliteit
Blk 2005	Besluit luchtkwaliteit 2005
BNatSchG	Bundesnaturschutzgesetz
<i>BR</i>	Bouwrecht
Bro	Besluit ruimtelijke ordening
Cc.	Code civil
C. env.	Code de l'environnement
Const.	Constitution du 4 octobre 1958
c.s.	cum suis
C. urb.	Code de l'urbanisme
d.d.	de dato
e.a.	en anderen
EEG	Europese Economische Gemeenschap
EEV	enhanced environmentally friendly vehicle
EG	Europese Gemeenschap
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
EHS	Ecologische Hoofdstructuur

AFKORTINGEN

EL&I	Economische Zaken, Landbouw & Innovatie
elni	Environmental Law Network International
EU	Europese Unie
EZ	Economische Zaken
Ffw	Flora- en faunawet
GMF	Gelderse Milieufederatie
GNN	Gelders Natuurnetwerk
GO	Groene Ontwikkelingszone
<i>Gst.</i>	De Gemeentestem
Handreiking NIBM	Handreiking niet in betekenende mate bijdragen
Hrl	Habitatrichtlijn
HvJ EG	Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen
HvJ EU	Hof van Justitie van de Europese Unie
I&M	Infrastructuur & Milieu
IBM	in betekenende mate
i.h.b.	in het bijzonder
inw. tr.	in werking treding
ICPE	Installations classées pour la protection de l'environnement
i.p.v.	in plaats van
IOTA	Installations, ouvrages, travaux et activités
<i>JBplus</i>	<i>Jurisprudentie Bestuursrecht plus</i>
<i>JEL</i>	<i>Journal of Environmental Law</i>
<i>JFf</i>	<i>Journaal Flora en fauna</i>
<i>JM</i>	<i>Jurisprudentie Milieurecht</i>
KDW	kritische depositiewaarde
km ²	vierkante kilometer
km/u	kilometer per uur
Krl	Kaderrichtlijn luchtkwaliteit
L.	Loi
LGDJ	Librairie générale de droit et de jurisprudence
LNV	Landbouw, Natuur & Voedselkwaliteit
m ²	vierkante meter
m ³	kubieke meter
<i>MenR</i>	<i>Milieu & Recht</i>
MER	milieueffectrapport
m.e.r.	milieueffectrapportage
µg	microgram
MW	megawatt
NAP	Normaal Amsterdams Peil
NBP	Natuurbeleidsplan
Nbw 1998	Natuurbeschermingswet 1998
NH ₃	ammoniak

NIBM	niet in betekenende mate bijdragen
<i>NJ</i>	Nederlandse Jurisprudentie
NO ₂	stikstofdioxide
nr.	nummer
NSL	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit
<i>NTB</i>	Nederlands Tijdschrift voor Bestuursrecht
<i>NtEr</i>	Nederlands tijdschrift voor Europees recht
<i>NuR</i>	Natur und Recht
o.a.	onder andere
OV	openbaar vervoer
Ow	Omgevingswet
p.	pagina
PAS	Programma Aanpak Stikstof
<i>PbEG</i>	Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen
<i>PbEU</i>	Publicatieblad van de Europese Unie
PBL	Planbureau voor de Leefomgeving
PCFL	Provinciale Commissie voor de Fysieke Leefomgeving
PKB	Planologische Kernbeslissing
PM ₁₀	zwevende deeltjes ('fijn stof')
PM _{2,5}	fijne zwevende deeltjes ('zeer fijn stof')
R.	Règlement
Rav	Regeling ammoniak en veehouderij
Rb.	Rechtbank
<i>RDI</i>	Revue de droit immobilier
red.	redactie
Regeling NIBM	Regeling niet in betekenende mate bijdragen (luchtkwaliteitseisen)
Regeling PAS	Regeling programmatische aanpak stikstof
Regeling project-saldering	Regeling projectsaldering luchtkwaliteit 2007
RF	Ralph Frins
RGV	RGV Holding B.V.
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
<i>RJE</i>	Revue Juridique de l'Environnement
Rli	Raad voor de leefomgeving en infrastructuur
r.o.	rechtsoverweging
SGR	Structuurschema Groene Ruimte
smb	strategische milieubeoordeling
Sr	Wetboek van Strafrecht
<i>StAB</i>	Stichting Advisering Bestuursrechtspraak
<i>Stb.</i>	Staatsblad
<i>Stcrt.</i>	Staatscourant
SVIR	Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte

AFKORTINGEN

<i>T&C</i>	Tekst & Commentaar
<i>TBR</i>	Tijdschrift voor Bouwrecht
<i>TGMA</i>	Tijdschrift voor Gezondheidsschade, Milieuschade en Aansprakelijkheidsrecht
<i>T.M.R.</i>	Tijdschrift voor Milieurecht
<i>TO</i>	Tijdschrift voor Omgevingsrecht
<i>TOO</i>	Tijdschrift voor Omgevingsrecht en Omgevingsbeleid
<i>TVB</i>	Trame Verte et Bleue
<i>Tw</i>	Tracéwet
<i>V&W</i>	Verkeer & Waterstaat
<i>VGFC</i>	Vastgoed Fiscaal & Civiel
<i>vgl.</i>	vergelijk
<i>VLMH</i>	Vereniging Landschap en Milieu Hattem
<i>Vrl</i>	Vogelrichtlijn
<i>VROM</i>	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
<i>Vz. ABRvS</i>	Voorzitter van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State
<i>Wabo</i>	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
<i>WED</i>	Wet op de economische delicten
<i>Wm</i>	Wet milieubeheer
<i>Wnb</i>	Wet natuurbescherming
<i>WRO</i>	Wet op de Ruimtelijke Ordening
<i>Wro</i>	Wet ruimtelijke ordening
<i>Ww</i>	Waterwet
<i>ZBIJ</i>	Zomerbedverlaging Beneden-IJssel